ג׳ תמוז

א. ג׳ תמוז — דער טאָג ווען כ״ק מו״ח אדמו״ר איז באַפרייט געוואָרן פון בית האסורים — פאַלט אויס (בכמה שנים) בסמיכות צו שבת פרשת חוקת (אַמאָל אין דער וואָך פון פ׳ חוקת, ולפעמים[1] אין די טעג וועלכע ווערן „מתברך״ פון שבת פ׳ חוקת).

און לויטן באַוואוסטן וואָרט פון של״ה[2], אַז אַלע מועדי השנה — כולל אויך מועדים דרבנן — זיינען נרמז אין די פרשיות התורה וועלכע מען לייענט אין די שבתות ווען זיי זיינען חל, איז פאַרשטאַנדיק, אַז עס איז דאָ אַ רמז אין פרשת חוקת אויף דער גאולה פון ג׳ תמוז.

ב. אין דער גאולה פון רבי׳ן זיינען געווען צוויי (כללות׳דיקע) שלבים: ג׳ תמוז איז ער באַפרייט געוואָרן פון בית האסורים, אָבער מ׳האָט אים דאַן פאַר־שיקט אין גלות אויף דריי יאָר; ערשט דערנאָך, בי״ב־י״ג תמוז איז ער אינ־גאַנצן באַפרייט געוואָרן, אויך פון דער פאַרשיקונג, און ער האָט זיך געקענט אומקערן לביתו.

קומט אויס, אַז בג׳ תמוז איז געווען די התחלת הגאולה, און י״ב־י״ג תמוז איז געווען די שלימות הגאולה.

און מהאי טעמא איז פאַראַן אַן עילוי אין ג׳ תמוז לגבי י״ב־י״ג תמוז:

אע״פ אַז דער חג הגאולה איז נקבע געוואָרן אויף י״ב־י״ג תמוז דוקא, איז דאָס ווייל דער ענין פון אַ „חג״ (ושמחה גלוי״) איז מען קובע ווען די גאולה איז בשלימות,

[ע״ד ווי ברכת הגומל וואָס דער רבי האָט געמאַכט ערשט נאָך דער גאולה בי״ב תמוז[3], ווייל מען קען ניט מאַכן די ברכה „עד שיצא מהסכנה לגמרי . . עד שיחזור לבוריו לגמרי״[4]],

אָבער אין עצם ענין הגאולה איז דאָ אַן עילוי אין התחלת הגאולה לגבי שלימות הגאולה. ווייל (נוסף לזה וואָס אין דער התחלה איז דאָ די מעלה וואָס מען ברעכט דורך די שוועריקייט פון „כל התחלות קשות״[5], היות אַז) ביי דער התחלת הגאולה טוט זיך אויף דער שינוי (ועד — להפכו —) המצב פון גלות (גולה) צו גאולה,

[ובפרט בנדו״ד, וואָס[6] דער שינוי המצב בפשטות וואָס האָט זיך אויפ־געטאָן דורך דער גאולה בג׳ תמוז — די באַפרייאונג פון בית האסורים (ובפרט אין די אומשטענדן פון דער מדינה ההיא בימים ההם[7]) און איבערגיין (אפילו) אין אַ מצב פון גלות אין אַן עיר רחוקה — איז געווען (בכמה פרטים) גרעסער ווי דער שינוי וחילוק פון זיין בגולה און אַרויסגיין חפשי לביתו (ובפרט אַז אויך זייענדיק נאָכדעם בביתו

---

1) כן הי׳ בשנת תרפ״ז (שנת המאסר והגאולה), וכן בקביעות שנה זו (תשד״מ).

2) חלק תושב״כ ר״פ וישב.

3) סה״מ קונטרסים ח״א קעה, א. ס׳ התולדות אדמו״ר מהוריי״צ ח״ג ע׳ 221. — וכן אמר אז (לאחרי הגאולה די״ב תמוז) מאמרי ד״ה ברוך הגומל (נדפסו בסה״מ קונטרסים שם: סה״מ תרפ״ז).

4) סדר ברכת הנהנין לאדה״ז פי״ג, ס״ה.

5) מכילתא (ורש״י) יתרו יט, ה.

6) ראה בזה — לקו״ש ח״ד ע׳ 1315. ועוד.

7) שאז היתה סכנת נפשות ממש, כדלקמן ס״ה.

איז ער געווען אונטער אַ „השגחה״ פון ממשלה ההיא)],

איז דאָך ידוע, אַז אין דער התחלה פון יעדן ענין איז כלול די גאַנצע זאַך. ע״ד ווי מען געפינט אין דעם ענין פון ראשי־תיבות — אַן ענין ע״פ תורה און אויך בתורה[8] — אַז דער ערשטער אות פון אַ וואָרט איז מרמז אויף דעם גאַנצן וואָרט[9], וכדומה[10]; ועד״ז בעניננו: אַז די גאַנצע גאולה פון רבי׳ן איז געווען נרמז און „כלול״ אין דער התחלת הגאולה פון ג׳ תמוז.

ג. דער תוכן כללי פון דעם מאסר וגאולה פון רבי׳ן איז דאָך פאַרבונדן מיט זיין עבודה פון הרבצת התורה והחזקת היהדות והפצתם אין מדינה ההיא, וואָס די עבודה בימים ההם האָט געפאָדערט מסירת נפש בפועל.

און נאָכמער: ווי גערעדט כמה פעמים[11], איז דאָס געווען ניט סתם אַ מסירת נפש, נאָר אַ מסירת נפש בלי הגבלות און חשבונות. ווען מ׳וואָלט זיך אַריינגעלאָזט אין אַ חשבון צי עס זיינען דאָ אויסזיכטן על פי טבע צו מצליח זיין אין דער עבודה (וכיו״ב), וואָלט ניט געווען קיין אָרט צו אָנגיין מיט דער אַרבעט, ועאכו״כ ניט צו מוסר נפש זיין זיך אויף דעם (ומכ״ש וק״ו[12] — ניט צו איינשטעלן די לעבנס פון תלמידיו ושלוחיו צוליב דער עבודה).

און דעם אופן פון מסירת נפש אָן קיינע חשבונות האָט מען געזען בגלוי ביים רבי׳ן אין זיין איבערדערמאָנטער הנהגה בכלל, ובפרט בקשר צו זיין גאולה בג׳ תמוז, ביז אַז דער עצם „תאריך״ פון ג׳ תמוז (בשייכות צו דער גאולה) דערמאָנט אויף זיין מסירת נפש, כדלקמן.

— ויש לומר, אַז דאָס וואָס די גאולה פון ג׳ תמוז איז געווען פאַרבונדן מיט דער דרגא פון מסירת נפש — אָן קיינע הגבלות פון „חשבון״ — איז ווייל אין דער התחלה פון דער גאולה האָט זיך געדאַרפט אויסדריקן דער תוכן כללי פון דעם מאסר וגאולה.

ד. דער רבי, בעל הגאולה והשמחה, האָט דערציילט[13], אַז דאָנערשטיק ר״ח תמוז פאַר מיטאָג האָט מען אים אָנגעזאָגט די ידיעה אַז מ׳לאָזט אים אַרויס פון בית האסורים און מ׳פאַרשיקט אים אויף דריי יאָר גלות אין דער שטאָט קאָסטראָמאָ. דערביי האָט מען אים געלאָזט וויסן, אַז באַטאָג וועט מען אים באַפרייען פון תפיסה, מ׳האָט אים דערלויבט צו פאַרברענגען זעקס שעה מיט זיינע בני בית און אים אָנגעזאָגט אַז ביינאַכט וועט ער מוזן פאַרלאָזן די שטאָט און פאָרן קיין קאָסטראָמאָ.

אַזוי ווי דאָס איז געווען דאָנערשטיק, האָט דער רבי געפרעגט: ווען וועט ער אָנקומען אין קאָסטראָמאָ? האָט מען אים געענטפערט אַז ער וועט אַהין אָנקומען שבת. האָט דער רבי געזאָגט, אַז שבת וועט ער בשום אופן ניט פאָרן. און ערשט נאָך אַ ספּעציעלער השתדלות אין די קרייזן פון דער ממשלה האָט מען גע׳פועל׳ט אַז דער רבי זאָל קענען פאָרן

8) ראה שבת קה, רע״א: מנין ללשון נוטריקון מן התורה כו׳. ובכ״מ.

9) עיין שער היחוד והאמונה פי״ב. ועוד.

10) כמו ענין „ראש השנה״ שבו כלול החיות של כל השנה (לקו״ת ר״ה נג, ד. שם נח, א. עטרת ראש בתחלתו בארוכה. ועוד).

11) ראה בארוכה לקו״ש חי״ח ע׳ 302 ואילך. ועוד.

12) ראה לקו״ש שם ע׳ 304.

13) ראה ספר השיחות תש״א ע׳ 139. ס׳ התולדות שם ע׳ 212 ואילך. לקו״ש ח״ד ע׳ 1063.

זונטיק, ג' תמוז (און ביז דעמאָלט איז ער געבליבן אין טורמע).

איינער פון די וואָס האָבן בפועל דורכגעפירט דעם אַרעסט פון רבי'ן האָט געזאָגט דעם רבי'ן, אַז אויב ער וועט ניט מסכים זיין צו פאָרן דאָנערשטיק ביינאַכט און אָנקומען שבת אין קאָסטראָמאַ, וועט ער אים ניט אַרויסלאָזן פון טורמע. האָט דער רבי אים געענטפערט, אַז ער איז גרייט צו בלייבן אין טורמע וויפל עס זאָל ניט זיין, אָבער שבת וועט ער בשום אופן ניט פאָרן!

ה. אַזאַ הנהגה, צו שטעלן זיך מיט אַזאַ תוקף ניט צו פאָרן אום שבת, פאָדערט הסברה:

דורך זיין אָפּזאָגן זיך אויסצופאָלגן דעם באַפעל צו פאָרן גלייך אין קאָסטראָמאַ (ווען מ'איז שוין געווען מוכן אים צו באַפרייען פון טורמע) און בלייבן אין טורמע — האָט דער רבי זיך אַריינגעשטעלט גלייך אין אַ מצב פון וודאי סכנה:

מלכתחילה איז דאָך אויף אים געווען אַ גזר דין פון היפך החיים ר"ל, נאָר דורך השתדלות האָט מען די גזירה מבטל געווען און עס פאַרביטן אויף דעם לייכטערן עונש פון (צען יאָר, און דערנאָך) דריי יאָר אין גלות; און אויך נאָכדעם, האָבן די וועלכע האָבן מלכתחילה אַרויסגעגעבן דעם גזר דין הראשון הנ"ל זייער דיעה ניט געביטן, מ'האָט זיי געצוואונגען (פון די העכערע ממשלה־קרייזן) אַז בלייבנדיג בתפקידם ובתקפם זאָלן זיי אָבער מבטל זיין דעם פרט (אורטייל) און באַפרייען דעם רבי'ן פון טורמע — איז דאָך מובן, אַז באופן זה איז זיין בלייבן ברשותם אין טורמע געווען סכנת נפשות ממש; ובפרט אַז דאָס גופא, וואָס דער רבי האָט זיך אָפּגעזאָגט צו פאָרן אום שבת, האָט ביי זיי אַרויסגערופן אַ כעס נוסף וגדול: אַ מרידה קעגן זייער פקודה, מפרסם געווען אין זייער טורמע שמירת שבת ובפרסום הכי גדול (הפקידים והאסורים), ניט קענען דורכפירן זייער מזימה צו גורם זיין אַז דער רבי זאָל פאָרן שבת[14].

לאידך, וויבאַלד די יציאה מבית האסורים האָט געדאַרפט זיין דאָנערשטיק בייטאָג, איז דאָך דער ענין פון חילול שבת געווען (א) ניט באותו זמן כלל, און (ב) בלויז בגדר ספק — וכמה ספקות. וואָרום עס איז דאָך נאָך דער באַפרייאונג ביום החמישי געווען נאָך אַ גרעסערע מעגליכקייט פון השתדלות ובהנהגתו פון רבי'ן — אַז ער זאָל ניט דאַרפן אַרויספאָרן גלייך ביינאַכט; און אפילו אויב מ'וואָלט עס ניט געקענט באַוויזן אין דער קורצער צייט, איז געבליבן אַ גאַנצער מעת־לעת (פון נסיעה) ביז שבת, וואָס במשך זמן זה איז געווען די מעגליכקייט להשתדלות גדולה אַז ער זאָל זיך אָפּשטעלן אין מיטן וועג ביז נאָך שבת.

[און אפילו אויב ער וואָלט געווען געצוואונגען בלייבן אין באַן־וואַגאָן ביום השבת — איז ער דאָך אַן אנוס, און בלויז אין אַן איסור דרבנן — איסור תחומין[15] (דער געפינען זיך אין אַ

---

14) ראה ס' התולדות שם.

15) ראה שו"ת חתם סופר ח"ו סי' צז (ובעוד אחרונים) דברכבת ליכא אלא משום איסור תחומין, וראה שו"ע אדה"ז סת"ד ס"ב „שנהגו כהאומרים שעכשיו אין לנו רשות הרבים גמורה", ובמילא אין איסור תחומין של תורה, אלא דרבנן.

אבל אין לומר דכאן מותר, דכיון שהוא למעלה מי"ד שהוא רק ספק, ובספק דרבנן מקילין (שו"ע אדה"ז סרמ"ח ס"ג. סת"ד ס"ג) — כי ברחב ד' יש תחומין גם למעלה מי"ד (שו"ע אדה"ז סת"ד ס"א),

(פאַרנדיקן) באַן איז ניט אַן עשיית מלאכה)].

איז דאָך לכאורה תמוה ביותר: פאַרוואָס האָט זיך דער רבי געשטעלט מיט אַ תוקף קעגן דעם פאָרן און זיך אַריינגעשטעלט תיכף אין אַ מצב פון סכנה — לכאורה האָט ער די ערשטע זאַך געדאַרפט גלייך אַרויסגיין פון (דער סכנה —) בית האסורים, און דערנאָך זוכן עצות ווי ער זאָל ניט דאַרפן פאָרן שבת?

ו. אַזאַ מסירת נפש הנהגה האָט מען געזען ביים רבי'ן אין דעם גאַנצן צוגאַנג צו דער עבודה פון הרבצת התורה וחיזוק היהדות במדינה ההיא.

ווי גערעדט כמה פעמים[16], האָט דעם רבי'נס מסנ"פ אַרומגענומען (ניט בלויז ענינים אויף וועלכע מ'איז מחויב זיך מוסר נפש זיין, נאָר) אויך ענינים וועלכע זיינען בגדר פון „הרשות בידו". נאָך מער: ווי גערעדט אַמאָל באַרוכה[17], איז זיין מסירת נפש געווען אויך אויף אַזעלכע ענינים וואָס כמה גדולי וחכמי ישראל האָבן געהאַלטן אַז מען דאַרף זיך אויף זיי ניט מוסר נפש זיין.

איז ווען עס רעדט זיך וועגן כללות העבודה פון רבי'ן במדינה ההיא, קען מען נאָך פאַרשטיין פאַרוואָס זיין הנהגה איז געווען באופן כזה. ווייל זעענדיק אַז דער מצב פון אידן במדינה ההיא איז אַזאַ, אַז דער עצם קיום פון אידן און אידישקייט איז געשטאַנען אין גרויס סכנה — שלא יכבה נר ישראל ח"ו, און וויסנדיק זיין שליחות אַלס נשיא ישראל וואָס דאַרף זאָרגן פאַרן קיום פון עם ישראל, האָט דער רבי אין זיין מסירת נפש פאַר אידן זיך ניט גערעכנט מיט קיינע חשבונות און קיינע הגבלות.

בנדו"ד אָבער, וויבאַלד אַז דאָ איז דער מדובר ניט וועגן אַן ענין וואָס רירט אָן עכ"פ „טובת" רבים וציבור, נאָר וועגן אַ שאלה (לכאורה) בנוגע זיין הנהגה באופן פרטי — צי ער זאָל פאָרן דעמאָלט אין קאַסטראָמאַ אָדער ניט — פאַרוואָס האָט דער רבי אויך אין דעם פאַל זיך אַריינגעשטעלט אין אַזאַ מסירת נפש?

שלכן הולך בקרון אע"פ שגבוה י"ט יש בו משום תחומין (שו"ע אדה"ז סרס"ו ס"ז). וראה גם שו"ת חת"ס שם, שו"ת שואל ומשיב חמישאה ס"ג ועוד (כמה מהם נסמנו בכף החיים סת"ד אות ה).

אבל להעיר משו"ת חת"ס שם סצ"ח שמחלק בין קרון ע"י בהמות, שרק בזה אמרינן כארעא סמיכתא משום שא"א שתלך י"ב מיל כו' בלי שתעמוד — וקרון שהקיטור מוליכו שאין אומרים בזה (כשאינו עומד*) כארעא סמיכתא, והאיסור ברכבת הוא רק משום ספיקא [אי משום כל תיקו דאיסורא (בנדו"ד, אי יש תחומין למעלה מיו"ד) לחומרא אפי' בדרבנן, או מפני שלהרמב"ם חוץ לי"ב מיל דאורייתא וספיקא לחומרא]. ולסברא זו, מכיון שאדה"ז פסק (כנ"ל) אשר (א) בזמן הזה שאין רה"ר גמורה אין תחומין של תורה, (ב) למעלה מיו"ד בספק דרבנן מקילין** — לכאורה מותר להפליג לפני השבת (ראה סרמ"ח שם). ולהלכה כבר אסרו באחרונים בפשטות הנסיעה ברכבת הברזל וכיו"ב בשבת (כנ"ל). ואכ"מ.

---

*) וצריך בירור בנדו"ד (נסיעת כ"ק מו"ח אדמו"ר לקאסטראמא) — האם היתה הרכבת עומדת באמצע הדרך (בשבת).

**) ולהעיר משו"ע אדה"ז סרמ"ח בקו"א סק"ג דאף גבי קרון אף למ"ד י"ב מיל דאורייתא אין איסור דאורייתא דלכ"ע לא שייך תחומין כשהספינה הולכת. ע"ש. וכבר העיר בס' זכרון יוסף (ברדיוב, תרפ"ט) אות ריא שלכאורה זה סותר פסק אדה"ז בסי' רסו שם דבקרון יותר מי"ב מיל (להאומרים שהוא מה"ת) יש תחומין מה"ת. ואכ"מ.

---

16) ראה הנסמן בהערה 11.

17) לקו"ש חי"ח ע' 321. וראה שם שי"ל שמסנ"פ דכ"ק מו"ח אדמו"ר אז היתה כעין קנאות דפינחס, שמלכתחילה היתה „שלא ברצון חכמים . . אלולי (שראו שצדק מלכתחילה — ע"י) שקפצה עליו רוה"ק ואמרה והיתה לו גו'" (ירושלמי סנהדרין פ"ט ה"ז), שכמה חכמי וגדולי ישראל סברו שאין לו למסנ"פ כו'. עיי"ש.

ואדרבה: דורך דער הנהגה שטעלט ער איין אין סכנה די גאַנצע עבודה שלו בהרבצת התורה וחיזוק היהדות!

ז. וי"ל די הסברה בזה:

נקודת ענין זה — האָט זיך דאָ ניט געהאַנדלט צי מ'זאָל זיך יע אָדער ניט מוסר נפש זיין צוליב שבת, נאָר דאָ איז געשטאַנען די שאלה פון קידוש השם אָדער חילול השם:

די מטרה פון די וואָס האָבן אַרעס־טירט דעם רבי'ן איז געווען כדי צו צעשטערן די אַרבעט פון רבי'ן בהחזקת היהדות. אילו יצוייר אַז דער רבי וואָלט ניט גלייך קעגנגעשטעלט זיך די פקודה צו פאָרן באַלד נאָך זיין באַפרייאונג, כרצונם (אַז דער רבי זאָל פאָרן שבת) — וואָלט דאָס פאַר זיי געווען אַ נצחון: דער רבי האָט „מסכים" געווען צו פאָרן בשבת.

די אַלע הערער פון דער הסכמה — וואָלטן דאָך ניט געוואוסט די אַלע חשבונות האמורים לעיל (אַז מען איז זיך משתדל בחשאי און מען איז זיכער צו פועל זיין אַז דער רבי זאָל ניט דאַרפן פאָרן שבת כו') —

[און ווי גערעדט כמה פעמים, אַז בשעת עס רעדט זיך וועגן קידוש השם און חילול השם, איז ניט נוגע צי די זאַך וועגן וועלכער עס רעדט זיך איז פאַר־בונדן מיט אַן איסור הכי חמור אָדער אַן איסור הכי קל — מען רעכנט זיך נאָר מיט דעם צי די מענטשן אַרום זיינען עלול צו אויסטייטשן דאָס אַלס אַן ענין הפכי[18]].

ח. און דאָס איז אויך די שייכות פון ג' תמוז צו פ' חוקת:

אין פ' חוקת[19] ווערט דערציילט וועגן דעם חטא פון „מי מריבה" וואָס צוליב דעם זיינען משה ואהרן נענש געוואָרן אַז „לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ גו'"[20].

איז לכאורה ניט פאַרשטאַנדיק[21]: מיט וואָס איז דער חטא געווען אַזוי האַרב, אַז צוליב דעם זאָל משה ניט אַריינגיין אין א"י? — ובפרט אַז די תורה דער־ציילט וועגן נאָך ענינים ביי משה'ן וואָס משה איז צוליב זיי נענש געוואָרן — און פונדעסטוועגן איז ער פאַר זיי ניט נענש געוואָרן מיט אַזאַ האַרבן עונש. און דוקא דער חטא — דער שינוי צו שלאָגן דעם סלע אַנשטאָט ריידן צו אים — האָט געבראַכט די גזירה חמורה אַז ער זאָל ניט אַריין אין א"י?!

נאָר דער טעם דערויף ווערט אָנגעדייט אין פסוק[20] „יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בנ"י", און ווי רש"י איז דאָס מבאר, אַז דערפאַר איז דער חטא מער חמור ווי די טענה פון משה רבינו צום אויבערשטן „הצאן ובקר ישחט להם"[22] — ווייל דאָרט „לפי שבסתר חסך עליו הכתוב, וכאן שבמעמד כל ישראל לא חסך עליו הכתוב מפני קידוש השם".

— ד.ה. אַז ווען עס רעדט זיך וועגן אַן ענין פון קידוש השם אָדער הפכו, איז נוגע בלויז ווי אַזוי דאָס ווערט אויסגע־טייטשט דורך אַנדערע.

ט. אַ טיפערער ענין י"ל אין דעם:

18) ראה רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ה ה"א (אבל לא נאמר שיש למסור נפשו על הענינים שהובאו שם).

19) כ, ז ואילך.

20) שם, יב.

21) וכבר האריכו במפרשי התורה בזה.

22) בהעלותך יא, כב.

דער אופן ההנהגה הנ"ל פון רבי'ן — וואָס ער האָט זיך קעגנגעשטעלט די פקודה פון די וועלכע האָבן אים אַרעסטירט — איז געווען ניט נאָר ווען עס האָט אַנגערירט (בגלוי) אַ זאַך פון אידישקייט, נאָר ווי דער רבי האָט דערציילט[23], אַז ער האָט בײַ זיך געמאַכט אַ פעסטן באַשלוס, אַז ער זאָל כלל ניט נתפעל ווערן פאַר זיי. ניט נאָר ער זאָל זיך ניט רעכענען מיט זיי אין זאַכן וואָס זיינען נוגע (בגלוי) צו יראת שמים.

און צוליב דער הנהגה האָט מען דעם רבי'ן באַשטראָפט מיט יסורי הגוף ר"ל, אים געשלאָגן וכו'.

— אין אַזאַ הנהגה איז דאָך ניט שייך די חשבונות הנ"ל פון קידוש השם אָדער אַז עס וועט אָנרירן די אַרבעט פון הרבצת התורה כו' — איז וואָס איז דער טעם פון דעם אופן ההנהגה פון רבי'ן?

— איז אויך דער ביאור אין דער הנהגה נרמז אין פרשת חוקת, גלייך אין שם הסדרה: „חוקת":

יו"ד. דער אַלטער רבי איז מבאר[24] אַז „חוקה" איז מלשון חקיקה (איינקריצן).

דער יתרון פון חקיקה לגבי כתיבה:

בײַ כתיבה זיינען די אותיות אַ צוגעגעבענע זאַך צום קלף, אויף וועלכן זיי זיינען געשריבן. דורך דער כתיבה ווערן טאַקע די אותיות פאַראייניקט מיטן קלף, דאָס איז אָבער באופן ווי צוויי זאַכן וואָס ווערן פאַראייניקט. און דעריבער, קען אין דעם זיין אַ שינוי ביז ביטול — מען קען אָפּטיילן (אָפּמעקן) די אותיות פון דעם קלף.

משא"כ בײַ חקיקה, זיינען די אותיות ניט קיין באַזונדער מציאות פון דער זאַך אין וועלכע זיי זיינען אויסגעקריצט, נאָר זיי זיינען מיני' ובי', זיי זיינען אַ טייל פון דער מציאות פון דעם אבן (טוב) אין וועלכן זיי זיינען אויסגעקריצט. און דערפאַר איז אוממעגלעך אָפּצוטיילן די אותיות פון דעם אבן — דער אָנרירן די אותיות — איז אָנרירן דעם אבן (טוב).

די זעלבע זאַך איז ברוחניות: ווען עבודת השם איז בלויז ווי אַ צוגעגעבענע זאַך צו דער מציאות האדם, איז מעגלעך אַז אין דעם זאָלן זיין שינויים. עס קען זיין אַ מצב אַז מ'זאָל ניט מקיים זיין אַן ענין פון עבודת ה' (מאיזו סיבה שתהי', כולל אויך — אַז מ'איז אַן אנוס), און זיין מציאות זאָל דערבײַ ניט ווערן „אָנגערירט".

בשעת אָבער עבודת השם ווערט איינגעקריצט אין זיין מציאות — עבודת השם ווערט אַ טייל פון אים אַליין — דעמאָלט איז ניט שייך צו פאַנאַנדערטיילן אים פון עבודת השם. צונעמען פון אים אַן ענין פון עבודת השם מיינט צונעמען (צעשטערן) זיין מציאות (ע"ד איינער וואָס וויל צעשטערן די צורת האותיות פון אבן טוב, דאַרף זיין שבירת האבן טוב[25]).

און דערפאַר באַ אַ אידן וואָס עבודת השם איז בײַ אים חקוק בנפשו, איז ער זיך מוסר נפש אויף כל פרט ופרט פון אידישקייט, אַן חשבונות[26], ווייל ס'איז

23) ראה תחילת הסיפור — במקומות שנסמנו בהערה 13.

24) לקו"ת פרשתנו (נו, א). וראה שם בחוקותי מה, א ואילך.

25) ושאני שבירת הלוחות דאירע בזה נס ד„לוחות נשברו ואותיות פורחות" (פסחים פז, סע"ב. חדא"ג מהרש"א שם) — אף שהיו אותיות החקיקה. ואכ"מ.

26) ווזהי ג"כ השייכות לתיבת „חוקת" כפי פירושה הפשוט, חוקה שלמעלה מטעם. וראה בארוכה בכ"ז לקו"ש חי"ח ע' 300 ואילך.

אוממעגלעך פאנאנדערטיילן צווישן אים און וועלכן ענין עס זאל זיין פון עבודת השם.

יא. עד״ז איז געווען די הנהגה פון רבי״ן:

וויבאלד אז ענינים פון תורה ומצות זיינען ביי אים געווען באופן של חקיקה[27], איז דעריבער זיין מסירת נפש ניט געווען פארבונדן מיט קיינע חשבו־נות[27] (צי אין דעם פאל ההלכה אז מען דארף זיך מוסר נפש זיין, אדער צי עס לוינט זיך כו׳, וכיו״ב),

ביי אים איז דאס ניט געווען אן ענין פון מסירת נפש צוליב אן אנדער זאך (שחוץ הימנו), ביי וועלכער עס איז שייך א חשבון צי מ׳זאל זיך מוסר נפש זיין — נאר דאס איז געקומען כאילו ווי בדרך ממילא: וויבאלד אז עבודת השם איז גע־ווען א טייל פון זיין מציאות גופא, ביז אז עס איז אוממעגלעך צו פאנאנדער־טיילן צווישן זיי, איז בדרך ממילא ביי אים געווען אלע ענינים פון עבודת ה׳ ביז צו מסירת נפש.

ומהאי טעמא איז זיין מסנ״פ געווען ניט נאר אויף זאכן וואס האבן בגלוי אנגערירט זיין עבודה, נאר ער האט זיך מוסר נפש געווען אויף ניט „נכנע״ ווערן (פאר די וועלכע האבן אים ארעס־טירט) באיזה אופן שהוא:

זיין ניט רעכענען זיך מיט זיי איז ניט נאר געווען אן ענין פון חשבון כו׳, נאר ער האט בעצם ניט געקענט נכנע ווערן באיזה אופן שהוא — פאר אזעלכע וואס שטערן די ארבעט פון הרבצת התורה כו׳, וויבאלד אז די עבודה איז ביי אים אין אן אופן פון „חוקת״, חקיקה מיני׳ ובי׳.

(משיחות ש״פ חוקת תשמ״א, תשמ״ג)

27) להעיר מלקו״ת פרשתנו שם (נז, רע״ג): משה . . ונחנו מה ח״ע . . אותיות החקיקה.

חוקת

א. אין הלכות פרה אדומה[1] זאָגט דער רמב״ם: ותשע פרות אדומות נעשו משנצטוו במצוה זו עד שחרב הבית בשניי׳ ראשונה עשה משה רבינו שניי׳ עשה עזרא ושבע מעזרא עד חורבן הבית והעשירית יעשה המלך המשיח[2] מהרה יגלה אכי״ר.

דער מקור פון רמב״ם איז אין משנה[3] וואו עס ווערט געבראַכט אַ פלוגתא וויפל פרות אדומות עס זיינען געמאַכט געוואָרן ביז חורבן בית שני — צי שבע אָדער תשע (און די משנה רעכנט אויס „מי עשאם״), און דער רמב״ם פסק׳נט (כדעת חכמים) אַז עס זיינען געווען תשע און איז דערנאָך מוסיף „וה־עשירית יעשה המלך המשיח כו׳״.

מען דאַרף אָבער פאַרשטיין: דער ספר היד איז ניט אַ ספר פון דברי ימי ישראל, נאָר אַ ספר פון הלכה (ווי דער רמב״ם זאָגט בהקדמת הספר) — איז למאי נפק״מ אין אַ ספר של הלכה[4] דער מספר הפרות וואָס זיינען געמאַכט געוואָרן במשך הדורות? ובפרט (בלשון הש״ס[5]) „מאי דהוה הוה״.

נאָך מער איז די תמי׳ בנוגע דעם סיום דברי הרמב״ם „והעשירית יעשה המלך המשיח מהרה יגלה אכי״ר״ — וואָס דאָס ווערט ניט דערמאָנט אפילו במדרז״ל שי״ל שהם המקור דהרמב״ם[6]!

בנוגע דער עצם ההוספה „והעשירית יעשה המלך המשיח״ קען מען מסביר זיין (עכ״פ בדוחק), וויבאַלד אַז דער רמב״ם ברענגט בספרו אויך הלכתא למשיחא, זאָגט ער אַז מלך המשיח וועט אויך מאַכן אַ פרה אדומה[7]; אָבער עס בלייבט תמוה וואָס דער רמב״ם איז דערנאָך מוסיף „מהרה יגלה אכי״ר״ — אַריינשטעלן בספר הלכה[8] אַ בקשה ותפלה אויף ביאת המשיח?

1) ספ״ג.

2) ע״ד „עשה משה רבנו״ (והבפועל — ע״י אלעזר הכהן) כי הוא „רבנו״ והורה וציווה כו׳, ועד״ז הבפועל דפרה העשירית ע״י כהן אבל ההוראה והציווי ע״י יו״ח דדוד כי הוא המלך המשיח.

3) פרה פ״ג מ״ה.

4) משא״כ במשנה שלפעמים הובאו ענינים שאינם הלכה. — אבל ראה משנה אחרונה שם (שמתרץ למאי נפק״מ „מי עשאן״). ולהעיר מתוי״ט שם מ״ג (ד״ה וזורקו).

וי״ל שידיעת מספר הפרות נפק״מ (בזמן בית שני) בההלכה (פרה שם מ״א) ד„מזין עליו . . מכל חטאות שהיו שם״ (אלא שאם „לא מצאו משבע עושין משש כו׳ ומאחת״ — שם מ״ה). — וברמב״ם ראה לקמן סוס״ב (ובהערה 25).

5) יומא ה, ב. ועוד.

6) וצ״ע וחיפוש מקורו דהרמב״ם. ולהעיר מאוה״ת שה״ש בתחלתו: וראיתי בספר א׳ שהעשירית תהי׳ לימות המשיח (ראה הערה 2). ולהעיר מכו״כ ענינים שהעשירי בימוה״מ (או ע״י משיח) — שירה העשירית, מנין העשירי דבנ״י וכו׳, כיבוש ארץ עשר אומות, עשר נימין דכינור דביהמ״ק וכו׳. וראה מדרש מעשה תורה אות יו״ד.

— ובקרית ספר (להמבי״ט) על הרמב״ם כאן, מוסיף (על ל׳ הרמב״ם — „והעשירית . . מהרה יגלה״): כנגד עשרה פסוקים שיש מתחלת פרשת פרה עד לחוקת עולם שהם בעניין עשיית הפרה.

7) אבל לכאורה דוחק, כי מאי קמ״ל שמלך המשיח יצווה שיקוים ציווי התורה לעשות פרה אדומה?

8) משא״כ כשמוסיף הרמב״ם בפיה״מ (סנהדרין פ׳ חלק ד״ה וכת שני׳), וכן באגרת תימן (וכ״ה גם במקור הערבי שם — ראה הוצאת קאפח) תפלה זו